



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



ცესკო

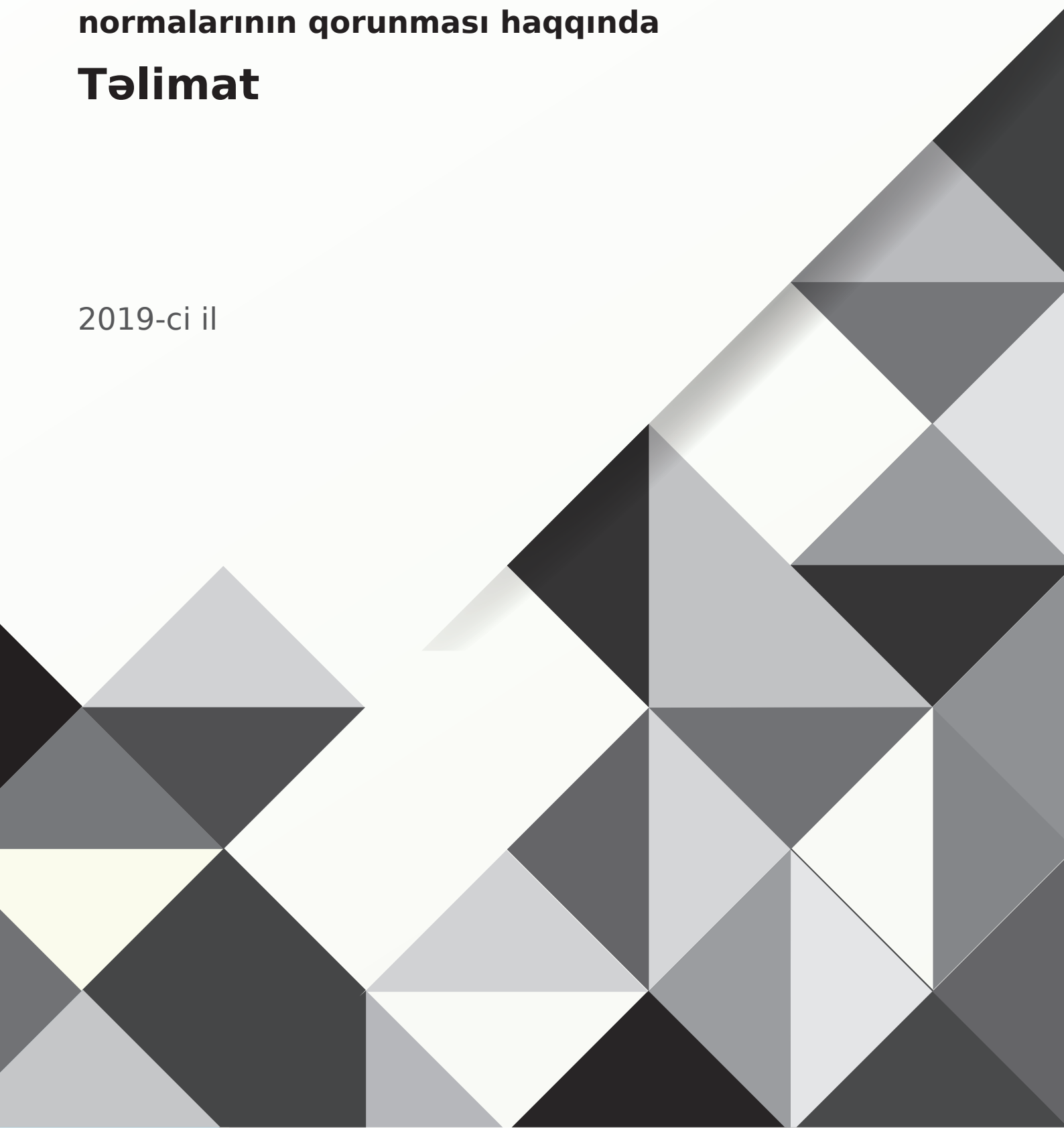
საპარლამენტო სარჩევნო
ადმინისტრაცია



საარჩევნო სისტემების
მანვიტორინგის, რეფორმებისა და
სწავლების ცენტრი

Məhdud imkanlara malik olan seçicilərlə danışıq etikasını və davranış normalarının qorunması haqqında Təlimat

2019-ci il



Məhdud imkanlara malik olan şəxs kimi kimlər hesab olunur?

Məhdud imkanlara malik olan şəxslərə aiddir: fiziki; psixiki; intellektual və yaxud güclü sensorlu pozuntuları olan şəxslər. Bu cür individlərə ictimai cəmiyyətdə tam və effektiv iştirak etmələri üçün tez-tez maneələr olur, buna görə də onlar cəmiyyətin digər üzvləri ilə bərabər şərtlərdə deyillər.

Məhdud imkanlara malik olan şəxslərin siyasi və ictimai həyatda iştirak etmə zəmanəti

BMT-nin konvensiyasına əsasən konvensiyanın iştirakçısı dövlətlər məhdud imkanlara malik olan şəxslərin siyasi hüquqlarını təmin edirlər, bu hüquqlarla istifadə edilmənin bərabər imkanlarını və öhdəliklərini alırlar ki, birbaşa və ya sərbəst seçilmiş nümayəndələr vasitəsi ilə, məhdud imkanlara malik olan şəxslərin siyasi və ictimai həyatda bərabər, effektiv və tam iştirak etmələrini təmin etsinlər, bu isə məhdud imkanlara malik olan şəxslərin səs vermə və püşk atma (seçilmə) hüququ deməkdir. Bunun üçün digər tədbirlərlə birlikdə:

- ▶ Seçki prosedurlarını, vasitələrini və materiallarını anlamaq və istifadə etmək üçün sadə formatının çatdırılmasını təmin edirlər;
- ▶ Məhdud imkanlara malik olan şəxslərə qarşı seçkilərin və xalq referendumlarının gizli səsvermədə qapalı, təhdiddən azad yolla iştirak etmə, həmçinin seçkilərdə öz namizədini vermə, dövlət idarəliyinin bütün səviyyəsində vəzifəsini tutma və ictimai funksiyalarının yerinə yetirilmə hüququnu qoruyurlar, lazım gəldikdə köməkçi və yeni texnologiyaların istifadə edilməsini təmin edirlər;
- ▶ Məhdud imkanlara malik olan şəxslərin, necə seçicilərin, azad iradələrini nümayiş etdirmə və bununla bağlı, lazım gəldikdə onların tələblərinə əsasən, onlar tərəfindən seçilmiş şəxsə səsvermə prosesində kömək edilməsini təmin edirlər.

Terminlərin izahı



Görmə qabiliyyətindən məhrum olan - insan hansı ki, görmür



Zəif görən - zəif görən insan



yuxarı əzələləri olmayan - yuxarı əzələsi olmayan insan



Təkərli kürsdən istifadə edən - təkərli kürslə hərəkət edən insan



Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan - insan hansı ki, eşitmir



Zəif eşidən - zəif eşidən insan



Dəstək alan - dəstək alan şəxs fəaliyyət qabiliyyətli psixososial ehtiyaclara malik şəxsdir - sonra dəstək alan şəxs, yəni 18 yaşına çatan şəxs, hansının ki, güclü psixiki, əqli/intelektual pozunluları var. Ayrı-ayrı maneə ilə qarşılıqlı əlaqə ictimai həyatda onun digərləri ilə bərabər şərtlərdə tam və effektiv iştirakına mane ola bilər. Bununla belə, qeyd olunan maneələr müvafiq tövsiyyə və yardım etmədən şəxs tərəfindən öz iradəsini sərbəst nümayiş etməyi və məlumatlı və düşüncəli bir seçim etməyi çətinləşdirir.

Məhdud imkanlara malik olan şəxslərə qarşı danışıq etiketi

Məntəqə Seçki Komissiya üzvü məhdud imkanlara malik olan şəxs ilə danışarkən aşağıdakını terminlərdən istifadə etməlidir:

- ▶ Məhdud imkanlara malik olan şəxs;
- ▶ Görmə qabiliyyətindən məhrum olan və yaxud zəif görən;
- ▶ Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan və yaxud zəif eşidən;
- ▶ Təkərlü kürsdən istifadə edən.

Diqqət!

Məntəqə Seçki Komissiya üzvü məhdud imkanlara malik olan şəxs ilə danışarkən aşağıdakı terminlərdən istifadə **etməməlidir**: invalid, şikəst; kor; kar-lal; təkərli kürsə zincirlənmiş; əqli qeridə qalmış; daun; autist.

Məntəqə Seçki Komissiya üzvü məhdud imkanlara malik olan seçici ilə danışarkən aşağıdakını nəzərə almalıdır:

- ▶ Birbaşa seçiciyə müraciət etsin, onun yanında gəlmiş şəxsə deyil;
- ▶ Seçicidən, digərinin köməyinə ehtiyacı olub-olmadığını soruşsun;
- ▶ Səs vermə prosedurlarını ətraflı izah etsin.

Diqqət!

Məntəqə Seçki Komissiya üzvü məhdud imkanlara malik olan seçici ilə danışarkən təəssüf hisslərini bürüzə **verməməlidir**.

Məhdud imkanlara malik olan şəxslərin səsvermədə iştirak etmələri

Əgər seçici seçki bülletenini müstəqil doldura bilməsə, o səsvermə kabinasına yardım üçün, aşağıda göstərilən şəxslərdən başqa hər hansı bir şəxsi dəvət edə bilər (seçki məəcəlləsi - maddə 65.3):

- ▶ Seçki Komissiya üzvü;
- ▶ Namizəd;
- ▶ Seçki subyektinin nümayəndəsi;
- ▶ Nəzarətçi;
- ▶ Pressa və kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndəsi.

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri Görmə qabiliyyətindən məhrum olan və zəif görən seçicilərlə aşağıdakı kimi davranmalıdırlar:

- ▶ Görmə qabiliyyətindən məhrum olan seçicidən hərəkət edərkən köməyə ehtiyacı olub-olmadığını soruşsunlar; razı olduğu təqdirdə yanında durmalı və əlini elə uzatmalıdırlar ki, onun biləyinə azacıq toxunsunlar;
- ▶ Aydın və yavaş danışın.

Seçicilərin qeydiyyatçısı komissiya üzvü:

- ▶ Seçicidən Gürcüstan vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi və yaxud Gürcüstan vətəndaşının pasportunu təqdim etməsini xahiş edir;
- ▶ Seçiciyə, qeydiyyatçı komissiya üzvünün həyata keçirdiyi prosedurla bağlı izah edir;
- ▶ Görmə qabiliyyətindən məhrum olan seçiciyə seçki bülletenini xüsusi çərçivə/formasına qoyulmuş vəziyyətdə verir (şəkil 1);
- ▶ Zəif görən seçiciyə böyüdücü linzanı təklif edir (şəkil 2).

Diqqət!

Qeydiyyatçı komissiya üzvünün masasına mütləq seçki bülletenin çərçivə/forma (1 vərəq) və böyüdücü linza (2 dənə) yerləşdirilməlidir;

Çərçivə/formada mövcud olan hər bir kəsik dairə bülletəndə olan seçki subyektlərinin sıra nömrələrinə uyğun olmalıdır;

Qeydiyyatçı komissiya üzvü görmə qabiliyyətindən məhrum olan seçiciyə seçki bülletenində olan seçki subyektlərinin sıra nömrəsi haqqında məlumat verməyə məcburdur.



Şəkil 1
Bülleteni dolduran çərçivə/forma



Şəkil 2
Linza

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri yuxarı əzələləri olmayan seçicilərlə aşağıdakı kimi davranmalıdırlar (MSK-nin №20/2012 qərarı):

- ▶ Markirovka yoxlamasından və markirovka prosedurundan keçirməsinlər;
- ▶ Seçiciyə seçki bülletenini verərkən qeydiyyatçı komissiya üzvü seçicinin vahid siyahısının “seçicinin imzası” qrafasında “fiziki vəziyyət” qeyd edir və imzası ilə təsdiqləyir;

Diqqət!

Yuxarı əzələləri olmayan seçiciyə səsvermədə iştirak etməsi üçün digərinin köməyi lazımdır. Onun tərəfindən seçilmiş şəxs, qeyd olunan seçicinin əvəzinə, ona səsvermə kabinasında seçki bülletenini doldurmaqda kömək edir. Həmçinin onun yanında, seçki bülletenini xüsusi zərfə yerləşdirir və seçki qutusuna atır.

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri təkərlü kürsdən istifadə edən seçicilərlə aşağıdakı kimi davranmalıdırlar:

- ▶ Əgər söhbətiniz bir dəqiqədən artıq çəkərsə, onun qarşısında əyləşin və üzbəüz söhbət edin;
- ▶ Təkərli kürsdən istifadə edən seçici səsvermə otağına müstəqil hərəkət etməsi üçün yolu boşaldın.

Diqqət!

Əgər seçki məntəqəsi adaptasiya olunubdursa (binada pandus var və yaxud sadə adaptasiya olunub) səsvermə otağında səs vermə üçün xüsusi kabina yerləşdirilməsi vacibdir (**şəkil 3**);

Təkərli kürsə sökənmək və yaxud təkərli kürsdən istifadə edən seçicini özbaşına hərəkət etdirmək qətiyən qadağandır.



Şəkil 3
Səs vermə üçün xüsusi kabina

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan və zəif eşidən seçicilərlə aşağıdakı kimi davranmalıdırlar:

- ▶ Əgər seçici işarə etsə ki, o eşitmir və ya danışa bilmir, yazılı formada əlaqə qurun;
- ▶ Əgər seçki məntəqəsinə gələn seçici danışa bilmirsə (eşitmə qabiliyyətindən məhrum və yaxud zəif eşidir) və səsvermə prosedurunu bilmirsə, səsvermə prosedurlarını nümayiş etdirən posterləri göstərin (**şəkil 4**).



Şəkil 4

Səsvermədə iştirak etməni nümayiş etdirən poster

Diqqət!

Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan və zəif eşidən seçicilərə danışmaq zamanı birbaşa baxın.

Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan və zəif eşidən seçicinin MSK-nin veb-səhifəsində qeydiyyatdan keçdikdən sonra MSK-nin telefon/məlumat mərkəzinə video zəngi həyata keçirmək və seçki məntəqəsində jest dilini bilən operatorun xidmətindən istifadə etmə imkanı var.

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri dəstək alan şəxslərlə aşağıdakı kimi davranmalıdırlar:

- ▶ Əgər dəstək alan şəxs söhbət edə bilmir və səsvermə prosesini bilmir, səsvermə prosedurunu nümayiş etdirən posterini göstərməlidirlər.

Diqqət!

Yadda saxla ki, Dəstək alan səsvermədə müstəqil və yaxud başqasının köməyi ilə iştirak edə bilər (seçki məəcəlləsi – maddə 3.ə.c; 65.3).

MİM seçicilərin səsvermədə iştirak etmələri ilə bağlı statistikanın icrası

Məntəqə Seçki Komissiya üzvləri səsvermə günü MİM şəxslərin seçkilərdə iştirak etmə statistika cədvəlini (cədvəl 1; cədvəl 2) doldurmalı və səsvermə bitdikdən sonra digər seçki sənədləri ilə birlikdə Dairə Seçki Komissiyasına verməlidirlər.

Statistika cədvəli həm seçki məntəqəsində (cədvəl 1 bax), həm də aparılması qutudan istifadə etdikdə (cədvəl 2 bax),


Cədvəl 1.

№ ____ dairənin № ____ Məntəqə Seçki Komissiyası
Məntəqəyə gələn MİM seçici

N	MİM seçici	Hansı servisdən istifadə etdi?	Cəmi
1	Təkərli kürsdən istifadə edən/fiziki məhdudiyəti olan	Seçkilərdə müstəqil iştirak etdi	
		Başqasının köməyi ilə	
2	Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan/Zəif eşidən	Seçkilərdə müstəqil iştirak etdi	
		Başqasının köməyi ilə	
3	Fəaliyyət qabiliyyətli psixososial ehtiyacı olan şəxs (dəstək alan)	Seçkilərdə müstəqil iştirak etdi	
		Başqasının köməyi ilə	
4	Görmə qabiliyyətindən məhrum olan	Seçki bülletenini dolduran çərçivə/ formanı istifadə edərək səs vermək	
		Başqasının köməyi ilə	
5	Zəif görən	Böyüdücü linzanı istifadə edərək səs vermək	

№ ____ dairənin № ____ Məntəkə Seçki Komissiyası Aparılması qutunu istifadə edərək seçkilərdə iştirak edən MİM seçici

N	MİM seçici	Cəmi
1	Təkərli kürsdən istifadə edən/fiziki məhdudluğu olan	
2	Eşitmə qabiliyyətindən məhrum olan/Zəif eşidən	
3	Fəaliyyət qabiliyyətli psixososial ehtiyacı olan şəxs (dəstək alan)	
4	Görmə qabiliyyətindən məhrum olan	
5	Zəif görən	



MSK-nin və Təhsil Mərkəzinin rəsmi veb-səhifələri görmə qabiliyyətindən məhrum olan və zəif görən şəxslər üçün adaptasiya olunub

**www.cesko.ge
www.electionreforms.ge**

MSK-nin Telefon/Məlumat Mərkəzi 2 51 00 51